

Ämne

Om ämnet Svenskt teckenspråk

Svenskt teckenspråk är ett språk som används av många människor, i varierande omfattning och på olika språklig nivå. En del elever har språket som sitt modersmål eller som sitt primära kommunikationsspråk, till exempel döva och hörselskadade. För dessa elever ges ämnet svenskt teckenspråk som ett gymnasiegemensamt ämne inom gymnasieskolan, för att de genom förtrogenhet med språket ska kunna utvecklas till trygga två- eller flerspråkiga individer med stark identitet och goda förutsättningar för framgång i skolan.

Svenskt teckenspråk för hörande är ett annat ämne. Detta ämne ges som språkval för främst hörande elever och är uppbyggt enligt samma stegmodell som ämnesplanen i moderna språk. Eftersom ämnet vänder sig till hörande elever är det inte anpassat för elever som har svenskt teckenspråk som sitt modersmål eller som sitt primära kommunikationsspråk.

Strukturen i gymnasieskolans ämnesplaner

De olika delarna i ämnesplanen hänger ihop på ett tydligt sätt. Det går till exempel inte att bara läsa det centrala innehållet eller kunskapskraven utan att sätta in dem i ämnesplanens hela sammanhang. (Se bild nedan).

Syftet och målen är formulerade för ämnet som helhet. Syftet beskriver i löpande text vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla genom undervisningen i ämnet. Det beskriver också sådant som inte ska betygsättas. Målen är formulerade i punktform och förtydligar vad läraren ska betygsätta.

Målen beskriver vilka kunskaper eleverna ska ges förutsättningar att utveckla genom undervisningen i ämnet. De är inte placerade i någon rangordning. De går in i varandra och är beroende av varandra. Målen sätter ingen begränsning för elevernas kunskapsutveckling – det går alltså inte att betrakta dem som något som slutgiltigt kan uppnås.

Det centrala innehållet anger vad som ska behandlas i undervisningen i varje kurs, för att eleverna ska få möjlighet att utveckla de kunskaper som beskrivs i målen. Målen och det centrala innehållet har alltså helt olika karaktär. Trots det kan det finnas visst innehåll även i målen, men i de fallen är målen mer övergripande och inte lika konkreta som det centrala innehållet.

Det finns en tydlig koppling mellan målen och kunskapskraven. Kunskapskraven uttrycker med vilken kvalitet eleven visar sitt kunnande i förhållande till målen. Ordningen i kunskapskraven är densamma som i målen. Om målen till exempel börjar med förmåga att läsa texter börjar också kunskapskraven med det. Däremot är det inte så att varje mål alltid motsvaras av ett stycke i kunskapskraven. Ett stycke i kunskapskraven kan lika gärna relatera till flera mål som till ett mål.

Jämförelse med specialskolans ämne

Målen för ämnet svenskt teckenspråk för gymnasieskolan är i stort sett desamma som målen i specialskolans kursplan *teckenspråk för döva och hörselskadade* förutom ämnesplanens mål 8 som handlar om tolkkunskap och mål 9 som handlar om jämförelser med svenska språket. Progressionen uttrycks även i kunskapskraven och i det centrala innehållet som fördjupar innehållet i teckenspråk för döva och hörselskadade. Det finns därmed en röd tråd som går från specialskolans ämne till gymnasieskolans.

I specialskolans kursplan finns två varianter av kunskapskrav utifrån vilken nivå eleverna läser språket – *teckenspråk* respektive *teckenspråk för nybörjare*. Dessa varianter möjliggör för eleverna på specialskolan att lära sig svenskt teckenspråk på en nivå som motsvarar deras bakgrundskunskaper. På gymnasial nivå finns inte någon sådan tudelning av kunskapskraven.

Begrepp i ämnets syfte och mål

Olika källor

Information har blivit alltmer lättillgänglig, inte minst genom internet där många aktörer är verksamma. På allt fler webbsidor kan man också hitta teckenspråkig information, vilket ytterligare vidgat informationstillgången. Eleverna behöver därför få möjlighet att utveckla förmågan att sovra och kritiskt granska källor för att kunna bedöma och värdera informationen och dess tillförlitlighet.

Teckenspråkigt samarbete

Det finns forskning på olika nationella teckenspråk runt om i världen, vilken sprids till andra länder och ökar kunskap och förståelse kring olika tecknade språk. Det finns också organisationer som World Federation of the Deaf (WFD) som verkar för döva i hela världen. Dessutom engageras människor med koppling till teckenspråk runt om i världen via volontärorganisationer, dövläraorganisationer och andra sammanslutningar. Kunskap om sådant samarbete och liknande är vad som avses med ”det teckenspråkiga samarbetet i världen”.

Tolketik

Det finns regler och riktlinjer för hur tolkningssituationer ska fungera. Tolken har till exempel tystnadsplikt och får inte yppa för andra vad som skett under ett uppdrag. Det finns också situationer då det kan vara olämpligt för en tolk att åta sig ett uppdrag, till exempel om man är nära släkt med den som behöver tolk, eller om det finns en intressekonflikt i relationen mellan tolk och teckenspråksanvändare. Kurserna svenskt teckenspråk 1 och svenskt teckenspråk – aktiv tvåspråkighet tar upp frågor om tolketik och tolkanvändning. Här kan eleven få möjlighet att diskutera hur samtal på olika sätt påverkas av att de sker via tolk och hur människor på olika sätt kan uppfatta sådana samtal. Dessutom kan frågor om hur man bokar tolk och vad man bör tänka på när man använder sig av tolk i olika sammanhang behandlas.

Speciella villkor för språkinläring

Personer som inte hör alls eller har begränsad hörsel kan ha svårare att tillägna sig det omgivande samhällets språk, eftersom de inte kan uppfatta det naturligt och utveckla det i vardaglig interaktion med hörande människor. Döva och hörselskadade har utifrån detta speciella villkor för språkinläring. Döva och hörselskadade har i större utsträckning ett visuellt tillägnande av språk och det skrivna språket får större betydelse för dem. Det innebär en annan inlärningsprocess än för dem som hör. Kunskaper om detta speciella språktillägnande är av vikt för en individs självinsikt och förståelse.

Begrepp i kursen svenskt teckenspråk 1

Yttrandefrihet och upphovsrätt

Den ökade tillgången till information och möjligheterna att med hjälp av internet sprida och dela texter, bilder, filmer och liknande för med sig frågor om yttrandefrihet och upphovsrätt. Juridiska och etiska regler för spridning och användning av olika slags material kan behandlas, liksom frågor om hur man uttrycker sig i till exempel sociala medier.

Begrepp i kursen svenskt teckenspråk 2

Retorikens grunder

Kursen tar upp retorikens grunder för framställning på svenskt teckenspråk. Den retoriska arbetsprocessen innebär att på ett strukturerat och metodiskt sätt planera och genomföra en framställning som tar hänsyn till syfte, mottagare och kommunikationssituation i övrigt. Det kan innebära att samla stoff eller argument för sin framställning, planera, disponera och formulera innehållet, öva in det som ska sägas och slutligen framföra det med känsla och trovärdighet.